

الگوگیری از حضرت زهرا(س) در رفتار با مردم/ بهترین الگو برای زنان

مقصود از الگوگیری از سیره معصومین این است که روح و محتوای آن سیره رفتاری را درک نماییم و آن را در شکل‌ها و کالبدهایی نوین، طبق اقتضای شرایط زمانی و مکانی خویش، تحقق دهیم.

مقصود از الگوگیری از سیره معصومین این است که روح و محتوای آن سیره رفتاری را درک نماییم و آن را در شکل‌ها و کالبدهایی نوین، طبق اقتضای شرایط زمانی و مکانی خویش، تحقق دهیم.

به گزارش خبرنگار مهر، به مناسبت سالروز شهادت حضرت فاطمه(س) یادداشتی از مرکز مطالعات پاسخگویی به شبهات حوزه علمیه در پی می‌آید؛

پیش‌درآمد

گرایش به الگو و تأثیرپذیری از آن در امور مختلف زندگی فردی و اجتماعی، از جمله گرایش‌های فطری انسان است و فطرت کمال جویی انسان او را وادار می‌دارد تا برای رسیدن به هدف و کمال از بهترین الگوها استفاده کند. از طرفی قرآن کریم که برای هدایت انسان و پاسخ‌گویی به نیازهای فطری او نازل شده است، کامل‌ترین الگوها را پیامبر اکرم(ص) و اهل بیت آن حضرت برمی‌شمارد و به صراحت آنها را به عنوان برترین الگوها معرفی می‌کند. حضرت فاطمه زهرا(س) از جمله الگوهای معرفی شده از این خاندان مطهر است. با این همه، شبهه‌ای که در فضای مجازی و غیر مجازی مطرح شده و می‌شود این است؛ زنی که در عصر صنعت و تکنولوژی زندگی می‌کند، چگونه می‌تواند زندگی حضرت زهرا(س) -ا- را سرمشق و الگوی زندگی خود قرار دهد؟

چکیده

منظور از اسوه‌پذیری این نیست که در همه رفتارها همان قالب‌های رفتاری فرد الگو را مد نظر قرار داده و به همان شکل عمل کنیم. هر یک از رفتارهای حضرت فاطمه(س) دارای حقیقت است که آن را به سادگی و با تحلیل و استنباط می‌توان در همه زمان‌ها و در همه ابعاد فردی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی به کار برد. البته رفتارهایی هم در سیره حضرت فاطمه سلام الله علیها- وجود دارند که عیناً قابل اقتباس و پیروی است؛ مانند عبادت و دعا، احترام به همسر، رفتار مناسب و مهرورزی به خانواده. پس الگوها منحصر به زمان و مکان نیستند و در همه اعصار می‌توان برای الگوگیری به آن‌ها مراجعه نمود.

مقدمه

اسلام به‌عنوان آخرین و کامل‌ترین دین، گرچه چهارده قرن پیش توسط خاتم‌انبیاء بر جامعه بشری عرضه شده است، اما برای همه زمانها و تمامی انسانهاست. همین‌طور، کسانی که تجسم کامل دین و تبلور عینی قرآن و وحی الهی‌اند و ما از آنان به عنوان الگوی هدایت و اسوه تکامل نام می‌بریم، برای همه انسان‌ها و در همه‌ی زمان‌ها الگو هستند و در مورد آنها دیروز و امروز مطرح نیست. آنان همواره اسوه‌های روز و فراتر از زمانند؛ زیرا ما هر قدر مراتب رشد و کمال را بییماییم، باز آنان جلوتر و کامل‌ترند. به عبارت دیگر، آنان چون تمامی مدارج تکامل را پیموده‌اند، در واقع در هر نقطه از مسیر هدایت، حضوردارند، برای هر مرتبه تکامل و هراسانی الگو و اسوه‌اند. البته جامعه و شرایط زندگی هر دوره با دوره دیگر تفاوت دارد؛ اما سخن بر سر شرایط نیست. اسوه‌های انسانی هیچ‌گاه محصور در یک دوره و شرایطی خاص نیستند، وگرنه نمی‌توانستند اسوه والگو قرار گیرند. الگوپذیری انسان امروز از آن بزرگواران در واقع، یافتن راه‌ها، خطوط اصلی زندگی اسوه‌های دینی و چگونگی رسیدن به کمال و شکوفاسازی استعدادها است و این مساله ارتباطی به زمان و مکان خاصی ندارد.

«این شبهه از این جا نشأت می‌گیرد که برخی تصور می‌کنند با تغییر زمان و سبک زندگی، ارزشهای اخلاقی و معنوی نیز تغییر می‌کنند و جای فضایل با رذایل عوض می‌شود؛ درحالی‌که آنچه تغییر و تحول پیدا می‌کند، عنصر زمان و مکان و ابزارهایی است که مفاهیم اخلاقی در آن ظهور و بروز پیدا می‌کند».

«مفاهیمی مانند حق، تقوا، احسان، راستگویی، صبر، حیا، عفت و پاکدامنی همیشه پسندیده و قابل ستایش بوده و باطل، ظلم، دروغ‌گویی، بی‌عفتی و امثال آن در همه زمانها ناپسند است و با فطرت انسان ناسازگار می‌باشد و لذا فضای زندگی، قالب‌ها، امکانات، رنگها، ظواهر مادی، تکنولوژی، زندگی در آسمان خراش‌ها موجب نمی‌شود جای عفت را با بی‌عفتی عوض کنیم، دروغ را زیبا و راستگویی را زشت بدانیم.»[۱]

الگوپذیری از حضرت زهرا سلام الله علیها- به دو صورت مستقیم و غیر مستقیم می‌تواند صورت پذیرد. الگوپذیری مستقیم آن است که گفتار و رفتار آن بزرگوار را عیناً برنامه و راه و رسم زندگانی خویش قرار دهیم. در بعضی از موارد از جمله عبادت و دعا، با همان شکل و قالب رفتاری می‌تواند اسوه و الگوی ما قرار گیرد. برای نمونه در روایت آمده است که حضرت زهرا(س) پس از هر نماز واجب ذکر مخصوص داشتند. (۳۴ مرتبه الله اکبر، ۳۳ مرتبه الحمدلله، ۳۳ مرتبه سبحان الله)؛ ذکر که دستور آن را به عنوان هدیه‌ای عظیم از پدر بزرگوارشان دریافت کرده بود و همواره بر آن مداومت می‌ورزید و به شیعیان خویش نیز توصیه می‌فرمود. از این رو، ما نیز به آن حضرت اقتدا می‌نماییم و همان ذکر را با همان ترتیب بعد از هر نماز واجب به عنوان تعقیبات نماز می‌گوییم. چنین اقتدایی به آن بزرگوار، اسوه‌پذیری مستقیم خواهد بود.

الگوپذیری غیر مستقیم آن است که روح و حقیقت گفتار یا کردار آن اسوه‌الاهی را درک نماییم و با تحلیل و استنباط از سیره علمی و عملی آن بزرگوار، وظیفه خویش را در همه ابعاد زندگانی (فردی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ...) دریابیم. بسیاری از شکل‌ها و قالب‌های رفتاری اسوه‌ها ویژه شرائط خاص بوده است؛ از این رو، منظور از اسوه‌پذیری از آن رفتارها این نیست که همان قالب و شکل رفتاری خاص را اقتباس و تقلید کنیم؛ بلکه مطلوب و مقصود این است که روح و محتوای آن سیره رفتاری را درک نماییم و آن را در شکل‌ها و کالبدهایی نوین، طبق اقتضای شرایط زمانی و مکانی خویش، تحقق دهیم.

برای نمونه در روایات می‌بینیم که حضرت فاطمه زهرا و علی مرتضی علیهما السلام- در یک چهار دیواری کوچک و گلین زندگی می‌کنند. از یک پوست گوسفند، به عنوان رو اندازشان استفاده می‌کنند. حضرت زهرا (س) چادری از لیف خرما می‌بافد و از آن استفاده می‌کند. قالب و شکل این گونه رفتارها به هیچ وجه در عصر حاضر قابل تأسی نمی‌باشند؛ اما آن چه ارزشمند و قابل تأسی است، «حقیقت»، «محتوا» و «روح» این رفتارهاست. اسوه‌پذیران حقیقی آنانی‌اند که روح این رفتارها را درک و اقتباس نمایند و در کالبد زندگی خویش به اجرا گذارند؛ مانند روح بی‌اعتنایی به دنیا و حقیر شمردن مظاهر فریبنده آن، روح پارسایی و رستگاری از حب دنیا، روح ساده زیستی و پرهیز شدید از تجمل‌گرایی. [۲]

الگوگیری از حضرت زهرا - سلام الله علیها- در رفتار با پدر

حضرت زهرا(س) درسین شش هفت سالگی قرار داشت که قضیه شعب ابی‌طالب پیش آمد. شعب ابی‌طالب، دوران بسیار سختی در تاریخ صدر اسلام است؛ یعنی دعوت پیامبر اکرم(ص) شروع شده بود، دعوت را علنی کرده بودند، بتدریج مردم مکه - بخصوص جوانان و برده‌ها - به حضرت می‌گرویدند؛ بزرگان طاغوت، مثل ابولهب، ابوجهل و دیگران دیدند که هیچ چاره‌ای ندارند جز اینکه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم- و پیروان تازه گرویده به آن حضرت را از مدینه اخراج کنند؛ تعداد زیادی از اینها را که ده‌ها خانوار می‌شدند از مکه بیرون کردند. جناب ابی‌طالب در نزدیک مکه و در شکاف کوه، ملکی داشت که از آن به «شعب ابی‌طالب» یاد می‌شد؛ این بزرگواران به مدت سه سال در این ملک ساکن شدند و در این مدت در محاصره و تحریم کامل اقتصادی قرار داشتند. این دوره، یکی از دوران‌های بسیار سخت و طاقت فرسای پیامبر(ص) بود. در همین اثنا، جناب ابی‌طالب و خدیجه کبری که از پشتیبانان و امید پیامبر(ص) بودند، در ظرف یک هفته از دنیا رفتند. حضرت فاطمه زهرا (س) در این دوره پر مشقت و طاقت فرسا، احساس مسئولیت می‌کند و مثل یک مادر، یک مشاور و یک پرستار، تلاش می‌کند تا غبار غم و اندوه و مشکلات را از چهره پدر بزداید. لذا پیامبر گرامی اسلام از ایشان به عنوان «ام‌ابیها» (مادر پدرش) یاد کرده است. آیا این نمی‌تواند برای یک نوجوان و جوان در همه زمان‌ها الگوباشد؟ [۳]

الگوگیری از حضرت زهرا - سلام الله علیها- در رفتار با همسر

در طول ده سالی که پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم در مدینه حضور داشت، حدود نه سالش حضرت زهرا و حضرت امیرالمؤمنین(ع) به عنوان زن و شوهر در کنار یکدیگر زندگی می‌کردند. در این نه سال، حدود شصت جنگ اتفاق افتاده که در اغلب آنها امیرالمؤمنین - علیه السلام- شرکت داشته است. حالا شما ببینید او خانمی است که در خانه نشسته و شوهرش مرتب در جبهه است و اگر در جبهه نباشد، جبهه لنگ می‌ماند؛ از لحاظ زندگی هم وضع رو به راهی ندارند؛ انسان چقدر روحیه قوی داشته باشد تا بتواند این شوهر را تجهیز کند؛ دل او را از وسوسه اهل و عیال و گرفتاری‌های زندگی خالی کند؛ به او دلگرمی بدهد؛ بچه‌ها را به آن خوبی که ایشان تربیت کرده، تربیت کند. این طور خانه داری و شوهرداری نمی‌تواند برای یک دختر جوان و یک خانم خانه دار الگو باشد؟ [۴]

الگوگیری از حضرت زهرا - سلام الله علیها- در رفتار با فرزند

با کمی دقت در برخورد عاطفی و منطقی حضرت زهرا(س) در می‌یابیم که آن بانوی بزرگوار، در ساختن روح و شخصیت فرزندان گرامی‌اش از ابزاری بسیار ظریف و دقیق استفاده کرده است، که بسیاری از آن‌ها در حال حاضر، میان روان‌شناسان تربیتی مورد بحث و بررسی قرار گرفته و خبرگان این فن، به نتایج مثبت آن ایمان آورده‌اند. بی‌شک، این توفیق بی‌نظیر در تربیت کودکان، ناشی از معرفت عمیق و صحیحی است که اسلام در مورد انسان، ارائه داده است. بنابراین، اگر بگوییم هر مکتبی به اندازه شناخت درستی که از انسان دارد، در نظام تربیتی خود، به توفیقاتی دست می‌یابد، سخن به گزاف نگفته‌ایم. دین آسمانی و الهی اسلام از کامل‌ترین و واقع‌بینانه‌ترین شناخت، در مورد انسان برخوردار است، لذا بیشترین توفیق را در مساله تربیت انسان بدست آورده است. روش تربیتی و اخلاقی حضرت فاطمه(س) که برگرفته از دین اسلام است، بهترین شیوه، و تجربه برای ساختن نسلی پاک و سعادتمند است. از این رو، جا دارد که پیروان و ارادتمندان مکتب اسلام، با به کار بستن شیوه‌ها و ظرایف تربیتی آن حضرت در رشد و تربیت نسلی پاک، و پیشرو همت نموده، سعادت دنیا و آخرت فرزندان خود را بیمه کنند.

روح انسان به گونه‌ای ساخته شده که نیاز به محبت و عطف، یکی از اساسی‌ترین نیازهای او محسوب می‌شود، بدین جهت، کودکان محروم از این موهبت، دچار کمبودها و مشکلات روانی، و گاه نواقصی جسمی خواهند شد. حضرت فاطمه(س) که خود از سرچشمه محبت و عطف رسول خدا(ص) سیراب گشته و قلبش کانون محبت به همسر و فرزندان خود بوده، در این جهت نیز وظیفه مادری خود را به بهترین شکل انجام داد. حضرت فاطمه(س) فرزندان خود را به بازی و مسابقه تشویق و گاهی با آنان به بازی مشغول می‌شد و با حرکتها و گفتارهای شیرین مادرانه و بالا و پایین انداختن فرزندان خود آنان را از احساسات پاک مادری سیراب می‌نمود.

نقل شده است که حضرت زهرا(س) با فرزندش امام حسن مجتبی(ع) بازی می‌کرد و او را بالا می‌انداخت و می‌فرمود: «پسر من حسن، مانند پدرت باش. ریسمان ظلم را از حق برکن. خدای را بپرست که صاحب نعمت‌های متعدد است، و هیچ‌گاه با صاحبان ظلم و تعدی، دوستی مکن».

الگوگیری از حضرت زهرا - سلام الله علیها- در رفتار با مردم

یکی از نقش‌آفرینی‌های درخشان فاطمه بالا بردن فرهنگ جامعه، رشد فکر و اندیشه مردم و رفع مشکلات و شبهات آنان است. آن حضرت از مسائل ساده گرفته، تا پیچیده‌ترین مشکلات را پاسخگو بود، و این میسر نبود، مگر با احاطه علمی، قوت فکری و همت بلند ایشان. این بانوی بزرگ اسلام، زجر تبلیغ و رنج تعلیم و تربیت را تحمل نموده، چون مشعلی فروزان در راه هدایت جامعه، نورافشانی کرده و با سوختن خود به دل و جان مردم، گرمی بخشید و پاسداری از ارزش‌ها و مفاخر اصیل، مبارزه پیگیر با بدعت‌ها، جهل، کجروی‌ها و رکود جامعه را خط مشی خود قرار داد. حضرت فاطمه(س) از کودکی در متن اجتماع به سر برده، و با مردم همدم و همدرد بوده است. این بانو رابطه‌ای صمیمانه و عالمانه با یاران خود داشت.

زنی به خدمت حضرت زهرا(س) رسید و عرض کرد: مادر پیر و ناتوانی دارم که در نماز بسیار اشتباه می‌کند، مرا فرستاده تا از شما بپرسم که چگونه نماز بخواند. آن حضرت فرمود: هر چه می‌خواهی بپرس. آن زن سؤالات خود را مطرح کرد، تا به ده سؤال رسید و حضرت(س) با روی گشاده جواب داد. زن از زیادی پرسش خود، شرمند شد و گفت: شما را بیش از این زحمت نمی‌دهم. حضرت فاطمه(س) فرمود: باز هم بپرس. آن گاه برای تقویت روحیه وی چنین فرمود: اگر به کسی کاری واگذار کنند، برای مثال از او بخواهند که بار سنگینی را به ارتفاع بلندی حمل کند و در برابر این کار صد هزار دینار به او جایزه بدهند، آیا او با توجه به آن پاداش احساس خستگی می‌کند؟ زن جواب داد نه. آن حضرت فرمود: من در مقابل پرسشی که جواب می‌گویم از خدا پاداشی به مراتب بیشتر دریافت می‌کنم و هرگز ملول و خسته نمی‌شوم. از رسول خدا(ص) شنیدم که روز قیامت دانشمندان اسلام در برابر خدا حاضر می‌شوند و به اندازه علم و تلاش و کوششی که در راه آموزش و هدایت مردم داشته‌اند، از خدای خود پاداش می‌گیرند.

[۱]. مؤمنی، علی اکبر، الگوی زنان بعد از هزار سال، سایت تبیان، گروه خانواده و زندگی.

[۲]. مصباح، محمدتقی، جامی از زلال کوثر، چ اول، انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۰، ص ۹۲.

[۳]. بخشی از فرمایشات مقام معظم رهبری(ادام الله ظله) در جمعی از دانشجویان، به نقل از وبلاگ سبزترین پاسخ، به تاریخ ۱۳۹۲/۱/۱۵.

[۴]. همان.